

Έγγραφο Πολιτικής για την Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση

Η Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση (ΠΣΔ), η οποία αναφέρεται επίσης και ως ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση¹ είναι «...μία προσέγγιση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα, που σκοπό έχει να εφοδιάσει τους νέους με τις γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες που χρειάζονται για να είναι σε θέση να παίρνουν ενημερωμένες αποφάσεις και να απολαμβάνουν τη σεξουαλικότητά τους σωματικά, συναισθηματικά, ατομικά και στις σχέσεις τους. Προσεγγίζει τη σεξουαλικότητα ολιστικά και εντός του πλαισίου της συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης»². Η ΠΣΔ περιλαμβάνει τη μάθηση για το κοινωνικό και βιολογικό φύλο, τη Σεξουαλική και Αναπαραγωγική Υγεία (ΣΑΥ) και Σεξουαλικώς Μεταδιδόμενες Λοιμώξεις (ΣΜΛ) συμπεριλαμβανομένου του HIV/AIDS, τα συναισθήματα, τις σχέσεις, τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα, τη σεξουαλική ταυτότητα, την απόλαυση και ευχαρίστηση, τη διαφορετικότητα, την ισότητα των φύλων, την εξάλειψη και καταπολέμηση κάθε μορφής βία κ.α. Σημαντικό της στοιχείο είναι ότι παραμένει ελεύθερη από οποιαδήποτε ιδεολογία ή δόγμα, ή/και πολιτισμικές προκαταλήψεις, και συνάδει με τα διεθνή επικυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία οφείλει το κράτος να διασφαλίσει για τους πολίτες του.

Η ΠΣΔ των παιδιών είναι κατοχυρωμένο δικαίωμά τους, το οποίο διασφαλίζεται σε Διεθνείς Συνθήκες, Συμφωνίες και Συμβάσεις, τις οποίες έχει επικυρώσει και η Κύπρος. Απορρέει, τόσο από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού όσο και από τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών ενάντια στη Σεξουαλική Κακοποίηση και Σεξουαλική Εκμετάλλευση.

Σύμφωνα με τις Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (ΠΟΥ), για την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση από την χ, η ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στηρίζεται στις ακόλουθες βασικές αρχές: αρχίζει από τη γέννηση, είναι ηλικιακά κατάλληλη, συνάδει με το επίπεδο ανάπτυξης και κατανόησης των παιδιών, λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φύλου καθώς και κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες και βασίζεται σε επιστημονικά έγκυρες πληροφορίες. Επιπλέον, στηρίζεται στις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε μια ολιστική προσέγγιση της ευημερίας, που διασφαλίζει την υγεία³ και θεμελιώνεται στις αρχές της ισότητας των φύλων, της αυτοδιάθεσης, και της αποδοχής της διαφορετικότητας. Τέλος, επισημαίνεται ότι η ολιστική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση μέσω της ενδυνάμωσης ατόμων και των κοινοτήτων, συμβάλλει σε μια πιο δίκαιη κοινωνία. Η ΠΟΥ υποδεικνύει συγκεκριμένες δεξιότητες, γνώσεις και στάσεις που αναμένεται να αποκτήσουν τα παιδιά, ανάλογα με το ηλικιακό επίπεδο στο οποίο βρίσκονται. Οι κατευθυντήριες γραμμές της ΠΟΥ, βασίζονται σε μια θετική ερμηνεία της σεξουαλικότητας ως μέρος της σωματικής, πνευματικής και συναισθηματικής υγείας του ανθρώπου. Η σεξουαλικότητα είναι φυσικό και αναπόσπαστο μέρος όλων των ανθρώπων από τη στιγμή που γεννιούνται. Γι' αυτό η μάθηση για τη σεξουαλικότητα είναι μια δια βίου διαδικασία και τα μηνύματα για τη σεξουαλικότητα μεταδίδονται συνεχώς, είτε άμεσα είτε έμμεσα μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και εμπειρίας. Είναι σημαντικό, αυτή η άτυπη διαδικασία μάθησης να συμπληρώνεται από την τυπική μάθηση δηλαδή, την επίσημη εκπαίδευση, η οποία θα παρέχει μαθησιακές ευκαιρίες κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης των ατόμων, και οι δύο τύποι μάθησης είναι σημαντικό να συμπληρώνουν ο ένας τον άλλο και να μην συγκρούονται. Από τη μία, οι νέοι χρειάζονται αποδοχή, αγάπη, χώρο και στήριξη στο καθημερινό κοινωνικό τους περιβάλλον ώστε να ανακαλύψουν και να αναπτύξουν τη

¹ Παγκόσμια Οργάνωση υ Υγείας (ΠΟΥ), Περιφερειακό Γραφείο για την Ευρώπη και Ομοσπονδιακό Κέντρο για την Αγωγή της Υγείας (BZgA), (2013). Standards for Sexuality Education in Europe: Guidance for Implementation. Federal Centre for Health Education (BZgA), Cologne

² Διεθνής Ομοσπονδία Οικογενειακού Προγραμματισμού (IPPF) (2006), *Πλαίσιο για τη Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση*. Για περισσότερες πληροφορίες: 'Comprehensive Sexuality Education: Informing IPPF Synthesis Report', (2005), Λονδίνο, IPPF. <http://www.sgga-assa.ch/cms10/images/stories/sgga/dokumente/infos/0806IPPF-guideline-eng.pdf>

Παγκόσμια Οργάνωση υ Υγείας (ΠΟΥ), Περιφερειακό Γραφείο για την Ευρώπη και Ομοσπονδιακό Κέντρο για την Αγωγή της Υγείας (BZgA), (2013). Standards for Sexuality Education in Europe: Guidance for Implementation. Federal Centre for Health Education (BZgA), Cologne

σεξουαλική τους ταυτότητα, και από την άλλη, χρειάζονται να αποκτήσουν επιστημονικές γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες, στο σχολείο. Η ευθύνη της ΠΣΔ των παιδιών μοιράζεται ανάμεσα στους γονείς, ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια ανάπτυξης τους, και στους επαγγελματίες, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών και επαγγελματιών υγείας.

Υφιστάμενη κατάσταση

Η εισαγωγή του Προγράμματος Σπουδών του μαθήματος της Αγωγής Υγείας (ΠΣΑΥ) στα σχολεία στην Κύπρο από το 2012, αποτελεί σημαντικό βήμα για τη διασφάλιση του δικαιώματος στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Το περιεχόμενο είναι επιστημονικά τεκμηριωμένο και θεωρητικά θεμελιωμένο, και περιλαμβάνεται στο σχολικό ωρολόγιο πρόγραμμα εμπερικλείοντας τις αλληλένδετες διαστάσεις της υγείας (σωματική, ψυχική, διανοητική, πνευματική και κοινωνική).

Παρόλα αυτά, τα αποτελέσματα της Ανάλυσης, που έγινε από τον ΚΣΟΠ για την Υφιστάμενη Κατάσταση για την Σεξουαλική Αναπαραγωγική Υγεία και Δικαιώματα των εφήβων στην Κύπρο⁴ αποτελούν σοβαρές ενδείξεις ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν εφαρμόζεται αποτελεσματικά. Ενδεικτικά, οι έφηβοι έχουν έλλειψη γνώσεων και δεξιοτήτων σε θέματα σύλληψης, αντισύλληψης, σεξουαλικής υγείας, σεξουαλικής βίας, σεξουαλικών δικαιωμάτων και κοινωνικού φύλου, μια κατάσταση που τους καθιστά ευάλωτους στο να γίνουν θύματα ή και θύτες. Σύμφωνα με την Επίτροπο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (ΕΠΔΠ) «Καθόσον αφορά την ενημέρωση που λαμβάνουν σήμερα τα παιδιά στα πλαίσια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, τα ίδια τα παιδιά αναφέρουν ότι το μάθημα Αγωγής Ζωής που συμπεριλαμβάνεται στα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ), σε επίπεδο Μέσης Εκπαίδευσης, δεν διδάσκεται επαρκώς, ούτε και σε τακτική βάση. Αντίθετα, σύμφωνα πάντα με τα ίδια τα παιδιά, παραδίδεται αποσπασματικά, ανεπαρκώς και από μη-κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό»⁵.

Στη βάση του Νόμου 91(Ι)/2014⁶ και της Σύμβασης Λανζαρότε, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ) έχει υποχρέωση να «διασφαλίζει ότι τα παιδιά, κατά την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενημερώνονται για τους κινδύνους της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και της κακοποίησης, καθώς και για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να προστατευθούν, προσαρμοσμένα στην εξελικτική δυνατότητά τους. Οι πληροφορίες αυτές, που παρέχονται σε συνεργασία με τους γονείς, όπου χρειάζεται, θα δίνονται στα πλαίσια μίας γενικότερου περιεχομένου ενημέρωσης για τη σεξουαλικότητα και θα δίδεται ιδιαίτερη προσοχή σε καταστάσεις κινδύνου, ειδικά όπου περιλαμβάνεται η χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών». Παράλληλα, όπως αναφέρεται στο Άρθρο 52 (4) του ίδιου νόμου «Οι εμπλεκόμενοι φορείς έχουν υποχρέωση να ενημερώνουν και να εκπαιδεύουν το προσωπικό τους που ενδέχεται να έχει ή έχει επαφή με παιδιά σε όλα τα επίπεδα πρόληψης».

Ευρήματα ερευνών⁷ υποδεικνύουν ότι προσεκτικά επιλεγμένοι και καταρτισμένοι εκπαιδευτικοί αποτελούν απαραίτητο στοιχείο των επιτυχημένων προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Η υψηλής ποιότητας κατάρτιση συνδέεται με βελτιωμένη κατανόηση της σημαντικότητας της Αγωγής Υγείας και της Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης, ενώ επηρεάζει και τη σχέση μεταξύ των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών και των δεικτών υγιούς σεξουαλικότητας. Έχει φανεί ότι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών και θρησκευτικές πεποιθήσεις, χ επηρεάζουν τη διδασκαλία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και έτσι η επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για να αντιμετωπιστούν αυτά τα εμπόδια⁸. Ευρήματα από Αξιολόγηση Αναγκών με έφηβους και εκπαιδευτικούς δείχνουν ότι, ενώ

⁴ Cyprus Family Planning Association (CFPA)(2015). Situation Analysis: Sexual and Reproductive Health and Rights (SRHR) of Adolescents in Cyprus. Nicosia, Cyprus. <http://sexualityeducation.com.cy/wp-content/uploads/2015/07/Situation-Analysis-Sexual-Health-and-Reproductive-Health-and-Rights-of-adolescents-in-Cyprus.pdf>.

⁵ Υπόμνημα της Επιτρόπου, στη συζήτηση του θέματος «Η εφαρμογή της Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης στο πλαίσιο των Νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού», στη συνεδρίαση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Υγείας, 2/7/2015

⁶ Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 [Ν.91(Ι)/2014], Άρθρο 55.

⁷ Cyprus Family Planning Association, (2015). Comprehensive sexuality education material available in Cyprus, Norway and Europe. Nicosia, Cyprus. www.sexualityeducation.com.cy.

⁸ Berger, D., Bernard, S., Khzami, S.E., Selmaoui, S. & Carvalho, G. (2008). Sex Education: teachers' and future teachers' conceptions and social representations; what relevance for teachers' training? XIII IOSTE Symposium, The Use of Science and

επικρατεί η διδακτική προσέγγιση, με την οποία οι εκπαιδευτικοί είναι πιο εξοικειωμένοι και άνετοι, οι μαθητές προτιμούν πιο αλληλεπιδραστικές μεθόδους για την παράδοση του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης⁹. Όπως αναφέρει η ΠΟΥ¹⁰, η σεξουαλικότητα είναι θετική διάσταση της ανθρωπίνης ύπαρξης, και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται στη διδασκαλία της. Συνεπώς, η βιωματική μάθηση είναι πιο ευχάριστη για τα παιδιά, καθιστά τη μάθηση για τη σεξουαλικότητα ως θετικό βίωμα και ταυτόχρονα, τα παιδιά αναπτύσσουν δεξιότητες και αποκτούν εφόδια.

Γιατί είναι σημαντική η ΠΣΔ

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες και τα αγόρια και τα κορίτσια εισέρχονται στην εφηβεία νωρίτερα απ' ό,τι οι προηγούμενες γενιές¹¹. Οι Σεξουαλικά Μεταδιδόμενες Λοιμώξεις (ΣΜΛ) συνεχίζουν να αποτελούν μια πολύ σοβαρή απειλή κατά της υγείας των νέων σε όλη την Ευρώπη ιδιαίτερα στην ηλικιακή ομάδα 15 - 24¹². Σε ποσοστό 40%, οι νέες λοιμώξεις από τον ιό του HIV παγκοσμίως αφορούν νέους ηλικίας 15-24 ετών¹³. Ταυτόχρονα οι νέοι βομβαρδίζονται διαρκώς με μηνύματα σεξουαλικού περιεχομένου και έχουν πρόσβαση σε πολλαπλές πηγές ανακριβών και προκατειλημμένων πληροφοριών¹⁴. Η παιδική πορνογραφία αυξάνεται με την εμφάνιση συγκεκριμένων υποθέσεων στην Κύπρο καθώς επίσης και υποθέσεων διαδικτυακής προσέγγισης και συναναστροφής με σκοπό τη σεξουαλική κακοποίηση (child grooming) και σεξουαλική εκμετάλλευση μέσω του διαδικτύου. Τα παιδιά υπόκεινται σε μη ρεαλιστικά στερεότυπα ομορφιάς μέσα από τα ΜΜΕ τα οποία επηρεάζουν την εικόνα που έχουν για το σώμα τους. Τέλος, σύμφωνα με τα ευρήματα έρευνας του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκστρατεία "Ένα στα Πέντε"¹⁵ στην Κύπρο, σχεδόν ένα στα τέσσερα παιδιά πέφτει θύμα κάποιας μορφής σεξουαλικής κακοποίησης / παρενόχλησης.

Έρευνες καταδεικνύουν ότι τα παιδιά που λαμβάνουν ΠΣΔ αρχίζουν αργότερα να είναι σεξουαλικά δραστήρια και έχουν μικρότερο αριθμό σεξουαλικών συντρόφων¹⁶ καθώς επίσης και αυξημένη γνώση και δεξιότητες για τη χρήση αντισύλληψης. Παράλληλα, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση που αρχίζει από νωρίς, μειώνει τον κίνδυνο για ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες, HIV/AIDS και Σεξουαλικά Μεταδιδόμενες Λοιμώξεις (ΣΜΛ), και προάγει την υγιή σεξουαλική ανάπτυξη, καθώς και την ικανοποίηση στις σχέσεις των νέων¹⁷. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν διδάσκει στα παιδιά πώς να κάνουν σεξ, ούτε ενθαρρύνει τα παιδιά να γίνουν σεξουαλικά δραστήρια.

Αρχή του ΚΣΟΠ είναι ότι η εκπαίδευση των νέων για τη σεξουαλικότητα και τις σχέσεις είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι παίρνουν αποφάσεις κατόπιν πληροφόρησης και απολαμβάνουν το μέγιστο δυνατό επίπεδο σωματικής, νοητικής και συναισθηματικής υγείας.

Technology Education for Peace and Sustainable Development. September 21-26, 2008, Turkey. <http://www.ioste.org/pdf/proceed13.pdf>.

⁹ Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού (ΚΣΟΠ). (2014). Αξιολόγηση Αναγκών για Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση (ΠΣΔ) στην Κύπρο: Ομάδες Εστίασης Καθηγητών Οικιακής Οικονομίας και Βιολογίας, και μαθητών Μέσης Εκπαίδευσης. Λευκωσία, Κύπρος.

¹⁰ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ), Περιφερειακό Γραφείο για την Ευρώπη και Ομοσπονδιακό Κέντρο για την Αγωγή της Υγείας (BZgA), (2015). Standards for Sexuality Education in Europe: Guidance for Implementation. Federal Centre for Health Education (BZgA), Cologne

¹¹ Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, (2003). *Very Early Adolescence the Hidden People*, Γενεύη. www.who.int/childadolescenthealth/New_Publications/NEWS/NEWS/_20Participants_background.pdf

¹² Dehne, K & Reidner, G., (2005). *Sexually Transmitted Infections among Adolescents: the Need for Adequate Health Services*, ΠΟΥ: Γενεύη.

¹³ UNAIDS (2012). World AIDS Day Report 2012.

¹⁴ Advocates for Youth, (2008). www.advocatesforyouth.org/publications/factsheet/fsglobal.pdf

¹⁵ <http://www.sigmalive.com/en/news/local/134686/cabinet-national-strategy-against-child-sexual-abuse>

¹⁶ Kirby, D. (2000). School-based interventions to prevent unprotected sex and HIV among adolescents. In J. L. Peterson & R. J. DiClemente (Eds.), *Handbook of HIV prevention*. (pp.103-127). NY: Kluwer Academics/Plenum Publishers.

¹⁷ Mullen, P.D., Ramirez, G., Strouse, D., Hedges, L.V., Sogolow, E. (2002). Meta-analysis of the effects of behavioral HIV prevention interventions on the sexual risk behavior of sexually experienced adolescents in controlled studies in the United States. *Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes: JAIDS*. 30 Suppl 1:S94-S105.

Ο Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού πιστεύει ότι:

1. Το ΥΠΠ οφείλει να διασφαλίζει ενεργά τα δικαιώματα των παιδιών και να τηρεί τις δεσμεύσεις του, βάσει της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού, της Σύμβασης Λανζαρότε και του Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 [Ν.91(Ι)/2014].
2. Η εφαρμογή της ΠΣΔ σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης θα πρέπει να κατοχυρωθεί νομοθετικά.
3. Η ΠΣΔ αποτελεί αναγκαίο μέτρο πρόληψης και προστασίας των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση. Η ΠΣΔ εφοδιάζει τους νέους με τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις στάσεις και αξίες που απαιτούνται να είναι σε θέση να παίρνουν πληροφορημένες αποφάσεις, να προστατεύονται από σεξουαλική βία/εξαναγκασμό, και να αναπτύσσουν σχέσεις αμοιβαίου σεβασμού.
4. Η επιτυχής εφαρμογή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στο πλαίσιο του Προγράμματος Σπουδών Αγωγής Υγείας στα σχολεία προϋποθέτει:
 - τη δέσμευση του ΥΠΠ για συστηματική και υποχρεωτική επιμόρφωση, και ενεργή στήριξη των εκπαιδευτικών, διευθυντών και επιθεωρητών σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και την παροχή κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού.
 - το σχεδιασμό και την εφαρμογή συστήματος ελέγχου και αξιολόγησης για την εφαρμογή όλων των δεικτών επιτυχίας του Προγράμματος Αγωγής Υγείας.
 - τη διασφάλιση και διάθεση οικονομικών πόρων για την εφαρμογή του προγράμματος.
5. Η εμπλοκή των ίδιων των παιδιών και νέων στη διαδικασία σχεδιασμού και αξιολόγησης δράσεων και προγραμμάτων που έχουν στόχο την εφαρμογή της ΠΣΔ είναι απαραίτητη.
6. Η πληροφόρηση και η διαπαιδαγώγηση για τη σεξουαλικότητα πρέπει να είναι διαθέσιμες στα παιδιά και τους νέους κάθε ηλικίας σύμφωνα με την ηλικία και το επίπεδο ωριμότητας της ομάδας στόχου. Ταυτόχρονα, οι παρεμβάσεις, οι μέθοδοι διδασκαλίας και τα μέσα που χρησιμοποιούνται θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και των νέων.
7. Η ευθύνη της ΠΣΔ των παιδιών και των νέων μοιράζεται ανάμεσα στους γονείς και στους επαγγελματίες, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών, λειτουργών νεολαίας, επαγγελματιών υγείας και άλλων.